

DOM

afsagt den 1. maj 2006

KOPI

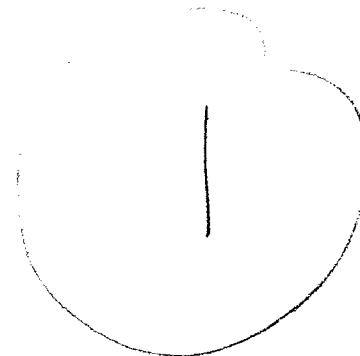
Anklagemyndigheden

mod

T 1

og

T 2

Anklageskrift er modtaget den 15. marts 2006.

T 1
er tiltalt for overtrædelse af

og T 2

1. dyreværnslovens § 28, stk. 1, 1. pkt., jf. 2. pkt., jf. stk. 7, jf. § 1,2 og 3, ved den 18. maj 2004 og i nogen tid forud i forbindelse med udøvelse af erhverv på ejendommen
 , som henholdsvis ejer og fodermester at have behandlet 2 søer groft uforsvarligt, idet søerne over en periode af mindst 3 uger havde udviklet dybe skuldersår af grad 3, uden at de tiltalte havde grebet ind med behandling og placering på blødt leje.
2. Dyreværnslovens § 28, stk. 1, 1. pkt. jf. 2. pkt., jf. stk. 7, jf. § 1,2 og 3, samt bekendtgørelse nr. 323 af 6/5-2003 § 10, stk. 1, og samt bekg. nr. 707 af 18/7 2000 § 5, ved den 18. maj 2004 og i nogen tid forud med udøvelse af erhverv på ejendommen
 som henholdsvis ejer og fodermester at have behandlet 15 svin groft uforsvarligt, idet svinene havde bidsår i halerne af alvorlig karakter med svær betændelse, uden at de tiltalte havde grebet ind ved at sørge for medicinsk behandling, og uden at svinene var blevet anbragt i sygestier med forbedret miljø og meget lav belægning.

Anklagemyndigheden har nedlagt påstand om bødestraf.

De tiltalte har nægtet sig skyldige.

T 1 har blandt andet forklaret, at han har tre gårde, og at han bor på gården . Besætningen drives som et an-

partsselskab. Det er et familieanpartsselskab, hvor anpartsejerne er ham og hans familie. T2 er ansat som fodermester, det vil sige som daglig leder. Hans arbejde består i at være daglig leder og passe besætningen, samt lede de øvrige medarbejdere. Han ser selv besætningen hver 2. eller 3. dag. De taler om tingene. De bestemmer således i fællesskab, hvornår dyrene skal til slagtning. Hvis der er syge dyr, er det fodermesteren, der i første omgang tager hånd om disse. Alle ansatte ved, hvordan syge dyr skal behandles, og det er noget de taler om jævnligt. Når besætningsdyrlægen kommer, er han nogle gange med denne på turen rundt.

Generelt er politikken, at hvis søer har skuldarsår, bliver de sat i en aflastningssti, hvor der anbringes en gummimatte eller halm således, at de får et blødere leje. Det kan også være, at soen skal behandles med medicin og i særlige grove tilfælde kan der ske aflivning af den. Bidsår i halerne kan i løbet af meget kort tid. Når de opdager bidsårene kommer grisene i en sti for sig selv. Der kan være andre grise med bidsår i samme aflastningssti. Disse grise bider ikke hinanden i halerne. Årsagen til, at nogle grise bliver udsat for bid i de almindelige stier er, at de er "anderledes". I alle stier er der rode-materiale, som bl.a. består af nogle bøgeklodser.

Vedrørende kontrolbesøget den 18. maj 2004, forklarede han, at han ikke var med under dyrlægens gennemgang. Han havde været i stalden den 12. eller 14. maj, hvor besætningsdyrlægen havde været der.

Ad forhold 1 (2 søer med skuldarsår af 3. grad).

T1 har blandt andet forklaret, at han ikke vidste dette og ikke har set dette. Hvis nogen af de ansatte havde set det, ville de have talt om det, og have fortaget sig noget. Det er meget alvorligt, hvis en so har skuldarsår i 3. grad. Selv når der er sket opheling af et sådant sår, vil man kunne se det på slagteriet. De 2 søer blev i besætningen i cirka 1 ½ år, hvorefter de blev leveret til slagteriet, og der var ingen bemærkninger i den anledning.

Ad forhold 2, (halebid).

Han har ikke set, at nogle svin havde halebid i den i anklageskriftet beskrevne grad. Han finder det besynderligt, at dyrlægen, der var der få dage tidligere, ikke havde opdaget det, hvis halebidene var så gamle og så voldsomme.

Efter kontrolbesøget talte han med dyrlægerne, og de gennemgik kontrolrapporterne inde i boligen. Han underskrev kontrolbesøgene. Han sagde, at hvis der blev fortaget politianmeldelse, ville han ikke skrive under. Kontrollørerne erklærede, at det kunne de ikke tage stilling til. Der blev ikke nævnt noget om, hvor alvorligt skuldarsårene var. Han fik ikke noget påbud. Ved kontrolbesøget blev det konstateret, at en gris havde brækket et lårben, men det fik han ikke noget at vide om under samtalen.

T2

har blandt andet forklaret, at han har været fodermes-

ster på denne gård i 2 ½ år. Han har forud gennemgået fodermesteruddannelsen. Han bekræfter, at han er daglig leder og har ansvaret for besætningen og det øvrige personale. På gården er der 430 søer og i alt 3000 - 4000 grise. Hvis der er syge dyr, tager han sig først af det og kun, hvis problemet ikke løses, taler han med $\text{T} \setminus$. Han bekræfter, at de generelle retningslinjer er, som $\text{T} \setminus$ har forklaret. Når en so begynder at have et skuldarsår, viser det sig først som en lille rødlig prik. De smører den først med noget salve, hvorefter den straks får et blødt leje.

Ad forhold 1

Den 18. maj viste han dyrlægen rundt på kontrolbesøget. Hvis der var nogle af søerne, som havde haft så alvorlige skuldarsår som dyrlægerne påstår, ville de have været i en aflastningssti, og de ville have haft blødt materiale. Han kan ikke huske om de 2 søer, var i en aflastningssti, og om de havde blødt leje. Dyrlægerne pegede blot på de 2 søer og sagde, at de havde skuldarsår, men de diskuterede det ikke. Det blev ikke på nogen måde sagt, hvad der skulle ske med de 2 søer. Hvis man på gården har søer med skuldarsår af grad 3, vil de normalt blive aflivet.

Ad forhold 2:

Grisene med bidsår på halerne gik i en stald med en lavere belægning. De gik i stier, hvor der kun var 10 grise, mens der var plads til 30. Der var ikke nogen, der gik i en almindelig sti. Grisene var flyttet der til dagen før og det er den første procedure. Hvis det herefter viser sig, at de stadig bider haler, deler han dem yderligere op. Han er ikke enig i, at grisene havde betændelse i halerne. Når de anbringes i stien med lavere belægning, får de også noget yderligere rodemateriale. Det meste af dette forsvinder i løbet af få timer.

Der blev ikke givet noget påbud, hverken vedrørende de 2 søer eller vedrørende grisene med halebid. Han var med til samtalen inde i køkkenet med dyrlægerne.

Dyrlægerne konstaterede også, at en gris havde brækket et ben, og han blev pålagt, at den straks skulle aflives, hvilket også skete.

Dyrlæge $\checkmark \setminus$ har blandt andet forklaret, at han har skrevet indberetning af 1. marts 2005, vedrørende kontrolbesøget den 18. maj 2004. Skuldarsår hos søer inddeles i 4 grader, hvor 1 er det mildeste og 4 det værste. Ved grad 1, er der rødme og begyndende inflammation. Ved grad 3, er betændelsen gået ned i underhuden, mens der ved grad 4, er gået ned i knoglehinden. Et åbent sår med blotlagt knogle er grad 4. I dette tilfælde var det tydeligt at se skuldarsårene på de 2 søer. Han henholder sig i øvrigt til beskrivelserne. Skuldarsår kan opstå, når søerne ligger på hårdt betonlag. Den typiske afhjælpningsmetode er dybstrøelse af halm eller gummimåtter. I dette tilfælde vurderede de, at såret var af mindst 3 ugers varighed på grund af dybden. Fodermesteren var med rundt på kontrolbesøget og efterfølgende inde i stuehuset, hvor de talte med besætningsejeren. Det blev sagt til begge,

at skuldersårene skulle afhjælpes eventuel ved at kontakte dyrlægen. Spørgsmålet om, hvorledes de konstaterede forhold skal behandles, henhører ikke under kontrollen, men skal aftales mellem besætningsejeren og dennes dyrlæge. Formålet med kontrolbesøget er at konstatere forholdene.

Det var tydeligt, at der hos 15 grise, var tydelig svær betændelse på grund af halebid. Dette er ikke opstået akut, men over uger. De 15 grise gik i helt almindelige stier. Det var hans bedømmelse, at de gik for tæt, og at de skulle være sorteret mere fra. Det er ikke tilstrækkeligt blot at sætte grisene sammen med færre grise. I nogle tilfælde kan det være, at grisene skal gå enkeltvis for at stoppe udviklingen. Ved kontrolbesøget var der intet rodemateriale i de stier, hvor de 15 grise gik. Rodemateriale skal være konstant tilgængelig.

Man foretager kontrol hos 5 % af alle produktionsbesætninger, og hans gæt er, at man i 2004 på årsbasis foretog besøg hos 50 til 75 besætninger i Århus Amt. Formålet med besøget er at konstatere forholdene og skaffe dokumentation. De tager under besøget noter til dokumentation. De har en tjekliste, hvor de gennemgår besætningerne. Herefter foretager de en evaluering, jf. rapporten af 1. marts 2003 (bilag 1.7)

I kontrolrapporten(bilag 9) som gennemgås med besætningsejeren og fodermesteren er forholdene anført. Der er ikke anført graden af skuldersårene, men blot, at det var et skuldorsår og at det skulle afhjælpes ved at kontakte dyrlægen. Det er individuelt om skuldorsår af grad 3 kan opheles eller ej

Han kan ikke huske om, de var inde i båsene eller de blot så forholdene udefra. Der blev sagt både til besætningsejeren og fodermesteren, at skuldorsårene var behandlingskrævende.

Vedrørende de 15 grise med halebid har han, under henvisning til det notat han lavede under besøget, forklaret, at grisene gik i flere staldafsnit og "enkelte med blotlagt knogle eller ingen hale". På baggrund af dette vurderede de de som nævnt i rapporten, at disse 15 svin havde svær betændelse.

Dyrene var ikke opmærkede, hvilket de skal være, når de får medicinsk behandling.

Forholdet er anmeldt til politiet af Fødevarestyrelsen ved brev af 1. marts 2005 (bilag 1/7).

Det Veterinære Sundhedsråd har den 17. februar 2006 afgivet en udtalelse.

Rettens bemærkninger:

Ad forhold 1:

Det lægges i overensstemmelse med den af dyrlæge

✓ 1

afgivne

forklaring til grund, at to søer den 18. maj 2004 havde dybe skulderrår af grad 3, samt at der ikke fra hverken ejerens eller fodermesterens side var grebet ind med behandling og placering af disse søer på et blødere leje. Det lægges efter samme forklaring til grund, at søerne over en periode af mindst 3 uger havde udviklet disse dybe skulderrår. I overensstemmelse med Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse af 17. februar 2006 finder retten, at disse søer har været behandlet groft uforsvarligt. Retten forkaster som følge heraf de tiltaltes forklaringer og finder disse skyldige efter anklageskriftet.

Ad forhold 2:

Retten lægger efter den af dyrlæge **VI** afgivne forklaring til grund, at 15 svin den 18. maj 2004 havde bidsår i haleme af alvorlig karakter med svær betændelse. Det lægges efter samme forklaring tillige til grund, at svinene ikke var blevet anbragt i sygestier med forbedret miljø og meget lav belægning, og at de heller ikke var blevet behandlet medicinsk. I overensstemmelse med Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse finder retten, at disse dyr hermed har været behandlet groft uforsvarligt. Som følge heraf forkaster retten de tiltaltes forklaringer og finder de tiltalte skyldige efter anklageskriftet.

Straffen fastsættes til en bøde på 15.000 kr., f.s.v. angår **T1** aps, jf. dyreværnslovens § 28, stk. 1, 1. pkt. jf. 2. pkt., jf. stk. 7, jf. § 1,2 og 3, samt bekendtgørelse nr. 323 af 6/5 2003 § 10, stk. 1, og bekg. nr. 707 af 18/7 2000 § 5.

Straffen fastsættes til en bøde på 15.000 kr., f.s.v. angår **T2** jf. dyreværnslovens § 28, stk. 1, 1. pkt. jf. 2. pkt., jf. stk. 7, jf. § 1,2 og 3, samt bekendtgørelse nr. 323 af 6/5 2003 § 10, stk. 1, og bekg. nr. 707 af 18/7 2000 § 5.

Forvandlingsstraffen, f.s.v. angår **T2**, er fængsel i 10 dage.

Ved fastsættelse af bøderne har retten lagt vægt på, at der foreligger 2 overtrædelser af dyreværnsloven i forbindelse med udøvelse af erhverv, samt at dyrene i begge tilfælde må anses for at have været behandlet groft uforsvarligt.

Thi kendes for ret:

Tiltalte **T1** Aps v **T1** skal betale en bøde på 15.000 kr.

Tiltalte **T2** skal betale en bøde på 15.000 kr.

Forvandlingsstraffen for bøden til **T2** er fængsel i 10 dage.

De tiltalte skal in solidum betale sagens omkostninger.

Hans Esdahl
kjr/524-06d.dtd

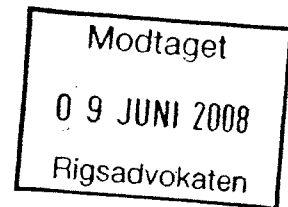
D O M

afsagt den 6. juni 2008 af Vestre Landsrets 3. afdeling
(dommerne C. Haubek, Thomas Jønler og Jørgen Lykkegård
(kst.)) i ankesag

Anklagemyndigheden

mod

1. T1 ApS
2. T2

(advokat Uffe Baller, Århus).

Retten i Randers har den 1. maj 2006 afsagt dom i 1. instans

De tiltalte har påstået frifindelse, subsidiært formildelse.

Anklagemyndigheden har påstået skærpelse.

Anklagemyndigheden har berigtiget tiltalen i begge forhold
således, at tiltalen vedrørende dyreværnslovens § 3 angår
stk. 1.

Ad forhold 1 (skuldensår):

I november 2003 udsendte Fødevarerdirektoratet en meddelelse
om skuldensår hos søer. I meddelelsen hedder det blandt an-
det:

"Fødevederedirektoratet har modtaget en henvendelse fra professor Henrik Elvang Jensen, KVL, vedlagt en rapport over et veterinært speciale vedrørende de dyreværns-mæssige aspekter ved forekomst af skuldersår hos søer. I rapporten defineres skuldersår som læsioner. Der kan inddeles i graderne 0 til 5 [4] med udgangspunkt i en makroskopisk vurdering af læsionerne på slagtekroppen.

Grad 0 - ingen læsioner eller læsioner som sandsynligvis er afstedkommet af slagsmål.

Grad 1 - læsioner begrænset til epidermis, eventuelt med moderat sårskorpe.

Grad 2 - læsioner inddragende dermis, evt. omfattende sårskorpe og ringe fibrosering/ granulationsvævsvævsdannelse.

Grad 3 - læsioner som inddrager subkutis, der ses voldsom granulationsvævsvævsdannelse.

Grad 4 - læsioner med blotlagt skulderknogle/knoglenydannelser.

Billeder med eksempler på de forskellige grader af skuldersår er vist i bilaget.

Fødevederedirektoratet, VA3, fandt at rapporten belyste et alvorligt problemområde og sendte rapporten til Det Veterinære Sundhedsråd med anmodning om en udtalelse i relation til oplysningerne heri.

Det Veterinære Sundhedsråd har den 18. november 2003 udtalt:

"Udvikling af sår på skulderen hos søer er ofte forekommende. Hyppigheden i en besætning er relateret til en række disponerende faktorer så som opstaldningsform, huld, temperament, liggeadfærd, pasning, stadie i produktionen m.m. Sårene udvikles især i laktationsperioden hos søer i farestalde. Sårene er at opfatte som liggesår og opstår som følge af længerevarende trykning mod et hårdt underlag resulterende i iskæmi af hud og underliggende væv mellem huden og kammen (tuber spina scapulae) på skulderbladet. Sårene, der kan være ensidige eller dobbeltsidige, kan udvikle sig så kraftigt, at huden bliver gennembrudt og tilstanden medinddrager subkutis alene eller dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, der i svære tilfælde kan være blotlagt.

Ofte er sårene sæde for voldsom granulationsvævsdannelse eller knoglenydannelse som tegn på en længerevarende tilstand. Sårene heler forholdsvis hurtigt med dannelse af ar, når søerne tilbydes en anden opstaldningsform med et blødere underlag. Udviklingen af disse kroniske skulderrsår påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe og er tegn på manglende omsorg for deres situation.

Dyr skal beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe og enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt og huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres sundhedsmæssige behov. Rum og arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrets behov tilgodeses.

Rådet anser udvikling af kroniske skulderrsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkeligt opmærksomhed og rettidig indgriben fra staldpersonalets side. Skulderrsår kan herved undgås eller afheles ved, at søerne får et blødere underlag at ligge på, inden tilstanden udvikler sig til et forhold af dyreværns-mæssigt betænkelig karakter.

Med udgangspunkt heri finder Rådet, at optræden hos søer af kroniske skulderrsår (ulcera i regio scapularis), der har en udtrækning medinddragende subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, er dyreværns-mæssigt stærkt kritisabelt, jf. dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1.

Rådet skal tillige gøre opmærksom på, at skulderrsår af ovennævnte karakter kan udgøre et kødkontrolmæssigt og levnedsmiddelhygiejnisk problem, idet regionale lymfeknuder kan huse sår bakterier, hvilket kan føre til pyæmisk tilstand."

Skulderrsår der medinddrager subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle er, efter Fødevarer direktoratets, VA3's opfattelse, at sidestille med skulderrsår beskrevet i ovennævnte rapport som grad 3 og 4.

Det fremgår af Rådets udtalelse, at udviklingen af kroniske skuldarsår påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe og er tegn på manglende omsorg for deres situation.

Det fremgår også af Rådets udtalelse at optræden hos søer af kronisk skuldarsår (ulcera i regio scapularis), der har en udstrækning medinddragende alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, er dyreværnsmæssigt stærkt kritisabelt, jf. dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1.

På det foreliggende grundlag er det Fødevaredirektoratet, VA3's opfattelse, at tilfælde af skuldarsår hos søer med et omfang, der medinddrager subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, der ifølge Rådets udtalelse påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe (grad 3 og 4), må betragtes som groft uforsvarligt behandling af dyr. En dyrlæge, der bliver bekendt med at dyr behandles uforsvarligt, skal jf. § 20, stk. 1, i Dyreværnsloven anmelde forholdet til politiet.

Af Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse fremgår, at Rådet anser udviklingen af kroniske skuldarsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben. Det vil således være nødvendigt at foretage korrigerende handlinger med henblik på at rette op på den konkrete situation. I tilfælde af, at der konstateres grad 1 eller grad 2 skuldarsår finder VA3 det nødvendigt, at der overfor besætningsejeren indskærpes, at der skal gribes ind med henblik på at undgå udvikling af skuldarsår af grad 3 eller 4.

Der er Fødevaredirektoratet VA3's opfattelse, at søer med skuldarsår grad 3 og 4 ikke er egnede til længere transport (over ca. 4 timer). Hvorvidt søer med skuldarsår grad 3 og 4 er egnede til kortere transport (under ca. 4 timer) må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, herunder soens adfærd, smerteytringer, sårets tilstand m.m. Under en eventuel transport er det et krav, at soen transporteres adskilt fra andre dyr på et velstrøet leje. Det bemærkes, at dette afsnit alene

er medtaget af hensyn til belysning af transportørens rolle ved transport af søer med skuldarsår. Når der konstateres tilfælde af grad 3 eller grad 4 skuldarsår har en dyrlæge pligt til at melde forholdet til politiet som beskrevet ovenfor."

I Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse af 17. februar 2006 til brug under denne sag er det anført:

"Spørgsmål 1:

Fødevareregionens dyrlæger foretog d. 18. maj 2004 uanmeldt kontrolbesøg på sigtedes ejendom. Man fandt under gennemgang af staldene:

- 1) 2 søer med dybe skuldarsår; tilstanden betegnes som kronisk og af mindst 3 ugers varighed.

...

Jeg skal herefter forespørge Rådet, om det under henholdsvis punkt 1..... beskrevne, såfremt oplysningerne i ovennævnte bilag 1/7, der nærmere beskriver dyrenes tilstand, lægges til grund, må betegnes som uforsvarlig behandling af dyr, grovere uforsvarlig behandling af dyr eller mishandling.

...

Svar ad 1

Vedr. punkt 1:

Det fremgår af anmeldelsen, at en so, der var afmagret og havde diende pattegrise ca. 1 måned gamle, på begge skuldre havde dybe sår med en diameter på 8-10 cm. Underhuden var væk og ligeledes dele af den underliggende muskulatur. Den underliggende knogle var således blotlagt. Området omkring sårene var fortykkede og betændte.

En goldso, der ligeledes var afmagret, havde 3 store bylder udfor ryggens torntappe og havde skuldarsår på begge skuldre, dog værst på højre skulder, hvor underhud og muskulatur var væk og knoglen medinddraget. Såret væskede med tykt materiale og området omkring såret var fortykket og betændt.

Tilstanden hos begge søer var kroniske og vurderedes til at være af mindst 3 ugers varighed. Søerne var ikke behandlet medicinsk for tilstandene og der var ikke draget omsorg for dem i form af et

blødt boksleje. Søerne stod opstaldet på hårdt betonunderlag.

Lægges dette til grund, finder Rådet, at søerne har været udsat for smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe ved uden indgriben fra staldpersonalets side i form af behandling og anbringelse på et blødt underlag på et tidligt tidspunkt inden tilstanden udviklede sig til grad 3 skuldarsår.

Rådet vil karakterisere forholdet som groft uforsvarlig behandling af søerne, jf. dyreværnslovens §§ 1, 2 og 3.

.....

Spørgsmål 3:

Rådet bedes beskrive, hvorledes dyrlægerne, der udførte det uanmeldte kontrolbesøg, bør reagere, når der konstateres forhold som beskrevet ovenfor under 1 til 3.

Svar ad 3:

Rådet finder, at dyrlæger på kontrolbesøg skal anmelde dyreværnsmessigt uforsvarlige forhold, som de vurderer som værende grove. Herudover skal forhold, der vurderes dyreværnsmessigt uforsvarlige uden at være grove påtales og umiddelbart rettes. Hvis dette ikke er muligt skal også sådanne forhold anmeldes, jf. § 20 i dyrlægeloven. Observeres der under kontrolbesøget forhold, der er af så alvorlig og smertefuld karakter, at det vil være dyreværnsmessigt uforsvarligt, at lade dyret leve, skal dyret umiddelbart foranlediget aflivet."

Fødevarestyrelsen udsendte den 6. juli 2006 en ny meddelelse, der erstattede meddelelsen af november 2003. Meddelelsen gentog i indledningen redegørelsen for gradinddelingen af skuldarsår og citerede Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse af 18. november 2003. I meddelelsen hedder det herefter blandt andet:

"Efter modtagelsen af udtalelsen fra Det Veterinære Sundhedsråd udsendte fødevarestyrelsen i november 2003 en meddelelse vedrørende skulderrsår hos søer. På det dengang foreliggende grundlag var det Fødevarestyrelsens opfattelse, at tilfælde af skulderrsår hos søer med et omfang, der medinddrager subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, der ifølge Rådets udtalelse påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe (grad 3 og 4), måtte betragtes som groft uforsvarlig behandling af dyr.

Det Veterinære Sundhedsråd har efterfølgende i en række sager udtalt, at skulderrsår grad 4 må anses for værende groft uforsvarlig behandling af dyr, mens skulderrsår grad 3 må anses for uforsvarlig behandling af dyr. På baggrund af Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse, er det Fødevarestyrelsens opfattelse, at udviklingen af skulderrsår grad 4 er groft uforsvarlig behandling af dyr. Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at forholdet skal anmeldes til politiet.

Det er endvidere Fødevarestyrelsens opfattelse, at udviklingen af skulderrsår grad 3 er uforsvarlig behandling af dyr. Det er imidlertid Fødevarestyrelsens opfattelse, at skulderrsår grad 3 henfører til specielle former for uforsvarlig behandling af dyr, og derfor skal anmeldes til politiet.

Af Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse fremgår, at Rådet anser udviklingen af kroniske skulderrsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben. Det vil således være nødvendigt at foretage korrigerende handlinger med henblik på at rette op på den konkrete situation. I tilfælde af, at der konstateres grad 1 eller grad 2 skulderrsår finder Fødevarestyrelsen det nødvendigt, at det overfor besætningsejeren indskærpes, at der skal gribes ind med henblik på at undgå udvikling af skulderrsår af grad 3 eller 4.

...

Når der konstateres tilfælde af grad 3 eller grad 4 skulderrsår er det Fødevarestyrelsens opfattelse,

at forholdet skal anmeldes til politiet som beskrevet ovenfor."

Den 3. januar 2007 udsendte Fødevarestyrelsen en orientering til praktiserende dyrlæger om skuldarsår hos søer. Orienteringen indeholdt i indledningen ligesom meddelelserne af 2003 og 2006 redegørelsen for gradinddelingen og citerede udtalelsen af 18. november 2003 fra Det Veterinære Sundhedsråd. Endvidere gentog Fødevarestyrelsen sin opfattelse anført i meddelelsen fra 2006 om, at udviklingen af et skuldarsår af grad 4 er groft uforsvarlig behandling af dyr. Vedrørende skuldarsår af grad 3 er der anført følgende:

"Det er endvidere Fødevarestyrelsens opfattelse, at udviklingen af skuldarsår grad 3 er uforsvarlig behandling af dyr. Det er imidlertid Fødevarestyrelsens opfattelse, at skuldarsår grad 3 henhører til specielle former for uforsvarlig behandling af dyr.

En dyrlæge, der bliver bekendt med, at dyr behandles uforsvarligt, skal jf. § 20, stk. 1 i dyreværnsloven anmelde forholdet til politiet. Dette gælder dog ikke, hvis forholdet ikke er groft og i øvrigt straks rettes."

Den 23. januar 2007 besvarede Det Veterinære Sundhedsråd følgende yderligere spørgsmål i denne sag:

"Spørgsmål 1:

Er det muligt at vurdere, gradinddele, graduere et skuldarsår på en levende so uden at foretage en fysisk undersøgelse af såret, herunder palpation og sondering?

Svar ad 1:

Rådet finder det muligt, i tydelige tilfælde, groft at vurdere og gradinddele skuldarsår på en levende so uden en tæt fysisk kontakt og undersøgelse, herunder palpation og sondering af sårene."

Den 17. august 2007 besvarede det Veterinære Sundhedsråd følgende spørgsmål til brug under en anden ankesag:

Spørgsmål 4:

Når det lægges til grund, at skuldarsår generelt opstår, mens soen opholder sig i farestalden, bedes Rådet beskrive, hvor hurtigt et skuldarsår udvikler sig fra kategori 0 til kategori 3 samt årsagen hertil. Rådet bedes herunder oplyse, om årsagen skyldes, at soens huld hurtigt svinder ind som følge af løsdriftsforhold, samt pasning af smågrise.

Svar ad 4:

Det er Rådets vurdering, at de væsentligste risikofaktorer for udvikling af skuldarsår omfatter fuldstyring før og efter faring, underlagets beskaffenhed, den til rådighed værende plads for soen i fareboksen, soens sundhedstilstand og benstyrke samt staldtemperatur og vandtildeling. Rådet kan ikke udtale sig mere specifikt om årsagsforholdene og tidsforløbet for udviklingen fra kategori 0 til kategori 3 i den konkrete sag.

Spørgsmål 5:

Rådet bedes oplyse på hvilket tidspunkt, ejeren skal aflive en so, der opholder sig med sine smågrise i farestalden og pådrages et skuldarsår.

Svar ad 5:

Rådet anser udvikling af kroniske skuldarsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben fra besætningsejerens eller staldpersonalets side. Skuldarsår kan undgås eller opheles ved, at søerne får et blødt underlag at ligge på samt en sufficient sårbehandling, inden tilstanden udvikler sig til et forhold af dyreværnsmæssigt uforsvarlig karakter. Rådet finder, at landmanden ved skuldarsår af grad 3 selv kan iværksætte behandling under vejledning af besætningsdyrlægen, denne behandling kan eventuelt være aflivning.

Spørgsmål 6:

Rådet bedes oplyse, om et skuldarsår kan hele op, uden at ejeren er opmærksom på skuldarsåret, og

griber ind ved blandt andet at give soen et blødere underlag og sårpleje.

Svar ad 6:

Rådet finder, at et skuldersår ikke kan udvikles eller opheles uden at ejeren ved passende omhu og pasning har været opmærksom på lidelsen.

...

Spørgsmål 10:

Kan ophold på et slagteri i ca. et døgn og/eller slagteprocessen have forværret skuldersåret.

Svar ad 10:

Rådet finder, at såvel transport, ophold på et slagteri og den slagtemæssige behandling, hvor skoldning, hårstødning, svidning og den efterfølgende mekaniske skrabning kan medføre lædering af et skuldersår, der kan være mere eller mindre afhelet, hvorved såret kan skifte udseende. Jf. svar ad 7 er det Rådets opfattelse, at såret kategorisering ikke ændres."

Den 17. oktober 2007 besvarede Det Veterinære Sundhedsråd en række spørgsmål fra Fødevarestyrelsen om skuldersår. I Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse hedder det blandt andet:

"Fødevarestyrelsen er via dagspressen blevet bekendt med at ca. 10 svineproducenter indenfor de seneste par år er blevet frikendt for levering af søer med udvendigt ophelede skuldersår af grad 3 og 4 til slagteriet. Det forlyder også at der for nuværende føres flere lignende sager ved domstolene.

Familie- og forbrugerministeren har i samråd den 6. juni 2007 i Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri tilkendegivet, at Fødevarestyrelsen vil forelægge sagen for Det Veterinære Sundhedsråd.

Fælles for de frifindende domme er bl.a., at skuldersåret har været udvendigt ophelet ved leveringen af soen til slagteriet og således ikke er bemærket ved det levende syn ved ankomsten til slagteriet, men først er konstateret ved post mortem undersøgelsen.

Der lægges i flere af de frifindende domme bl.a. vægt på, at det ikke med sikkerhed kan lægges til grund, at såret på et tidspunkt har fremstået som et åbent alvorligt skuldersår, da skuldersårene ikke blev konstateret af den tilsynsførende dyrlæge ved ankomsten til slagteriet.

På baggrund af ovenstående skal Fødevarestyrelsen anmode Det Veterinære Sundhedsråd om en udtalelse i nedennævnte spørgsmål:

Rådet skal udtale:

Spørgsmål 1:

Påfører udviklingen af skuldersår af henholdsvis grad 3 og grad 4 i alle tilfælde soen en ikke ubetydelig smerte og lidelse, således at soen i forbindelse med udvikling af skuldersåret har været udsat for uforsvarlig henholdsvis groft uforsvarlig behandling?

Svar ad 1:

Rådet finder, at udviklingen af et kronisk skuldersår med afslidning af huden over skulderbladskammen, sårdannelse og udvikling af granulationsvæv og/eller afslidning af såvel underhud som dele af det underliggende knoglevæv og knoglenyddannelse, påfører soen en ikke ubetydelig grad af smerte, lidelse, varigt men og væsentlig ulempe.

Rådet er ikke bekendt med hverken danske eller internationale undersøgelser, der vurderer smertegraden i forbindelse med udvikling af skuldersår hos søer. Fra humane kliniske forhold vedrørende liggesår er Rådet bekendt med, at disse er forbundet med en høj grad af smerte og voldsomt ubehag. Denne smerte øges, hvis der opstår infektion i såret.

Hos søer er skuldersår grad 3 og grad 4 stort set altid inficerede, evt. med spredning til lymfeknuder og knoglemarv. Grad 4 er herudover stort set altid ledsaget af større eller mindre knoglenyddannelse udgående fra behinden omkring området med afslidt knoglevæv.

Selv om søers smerteopfattelse måske ikke helt kan sammenlignes med menneskers smerteopfattelse, tillader Rådet sig at bygge sin vurdering af de dyre-

værnsmæssige forhold ved skuldarsår hos søer på følgende forhold:

1. Liggesår hos mennesker angives at være forbundet med en høj grad af smerte og ubehag.
2. Skuldarsår hos søer er at opfatte som liggesår, der i grad 3 og 4 involverer dybereliggende strukturer, herunder evt. underliggende knoglevæv.
3. Sårene er oftest i de svære grader inficerede, hvilket i den humanmedicinske forskning vedrørende liggesår angives at øge smertegraden.
4. Søer med skuldarsår udviser ofte større besvær med at rejse sig end søer uden skuldarsår indikerende, at tilstanden er forbundet med smerte af kronisk karakter.
5. Ved berøring af et skuldarsår udviser soen altid vekslende grader af smerteytring.

Skuldarsår hos en so opfattes således som en smertefuld sygdom/tilskadekomst og skal som sådan have behandling og pleje hurtigst muligt. Unkladelse heraf opfattes af Rådet som dyreværnsmæssigt kritisabelt og tegn på manglende omsorg for dyrets situation.

Rådet vil karakterisere det forhold, at en so udvikler et skuldarsår grad 3 henholdsvis grad 4 som uforsvarlig henholdsvis groft uforsvarlig behandling af soen, jf. dyreværnslovens §§ 1 og 2.

Spørgsmål 2:

Hvor lang tid tager det minimum at udvikle et skuldarsår af henholdsvis grad 3 og grad 4 hos en so?

Svar ad 2:

Rådet har forelagt spørgsmålet for Institut for Veterinær Patobiologi, som har svaret, at samtlige af de grad 3 og 4 skuldarsår, som er blevet undersøgt på Institut for Veterinær Patobiologi, har været kroniske, hvorved forstås, at såret har været ledsaget af makroskopisk synlige, reparatoriske processer (Lund et al. 2003, Jensen et al. 2006). Dette er i overensstemmelse med de af Kaiser et al. (2007) nyligt offentliggjorte resultater, hvor søer med grad 1 og grad 2 skuldarsår,

der ikke tilbydes blødt underlag (måtte), vil kunne udvikle grad 3 skuldersår. Ligeledes er det i en nyligt publiceret undersøgelse af søer på et slagteri fundet, at alle grad 3 og 4 skuldersår var kroniske (Strathe, 2007).

På baggrund af denne besvarelse fra Institut for Veterinær Patobiologi kan det udtales, at skuldersår af grad 3 og 4 tager dage for at udvikles.

Spørgsmål 3:

Kan skuldersår hos søer opstå indefra således, at de på intet tidspunkt ved udvendig besigtigelse af soen har været synlige for svineproducenten og besætningsdyrlægen?

Svar ad 3:

Rådet har forelagt spørgsmålet for Institut for Veterinær Patobiologi. De kliniske aspekter af skuldersår hos søer er på besætningsniveau nyligt undersøgt af Kaiser et al. (2007). I undersøgelsen, der omhandlede observationer i 3 besætninger, blev alle søer, der udviklede skuldersår, inddraget i undersøgelserne og observeret 5 gange over en periode på 1 år. I undersøgelserne blev kun registreret søer med skuldersår grad 1 eller grad 2, idet søer, der udviklede skuldersår henimod grad 3, blev sat i sygesti eller aflivet af velfærdsmæssige grunde. Af undersøgelserne fremgår det således at samtlige 303 søer, der udviklede skuldersår i besætningerne, kunne identificeres og klassificeres initialt som grad 1 eller grad 2 skuldersår. Af undersøgelserne udført af Strathe (2007), hvor søer undersøgte umiddelbart før slagtning, var resultatet, at alle grad 3 og grad 4 skuldersår var klinisk erkendbare umiddelbart før slagtning.

På baggrund af de nyligt udførte kliniske undersøgelser, kan det udtales, at skuldersårene i alle tilfælde har kunnet erkendes.

Spørgsmål 4:

Finder Det Veterinære Sundhedsråd det fagligt korrekt, at anmelde udvendigt ophelede skuldersår hos søer af grad 3 og grad 4 til politiet som formodede strafbare forhold?

Svar ad 4:

Rådet finder vedrørende udvendigt ophelede skuldersår, der er dokumenteret at have været grad 3, at det ikke kan udelukkes, at ejeren på tidspunktet, hvor han opdagede eller blev gjort opmærksom på, at såret var et grad 3 skuldersår, der karakteriseres som uforsvarlig behandling af soen, ved en hurtig og passende behandling har sørget for at såret er afhelet. I sådanne tilfælde, hvor forholdet rettes straks, finder Rådet, at det kan være fagligt korrekt ikke at anmelde forholdet til politiet, jf. § 20, stk. 1 i dyreværnsloven.

Rådet finder vedrørende udvendigt ophelede skuldersår, der er dokumenteret at have været grad 4, at det er fagligt korrekt at foretage anmeldelse, idet opståelsen af sådanne sår altid har en udviklingstid, der har muliggjort indgriben inden det udviklede sig til grad 4, der karakteriseres som groft uforsvarlig behandling af soen uagtet, at såret på undersøgelsestidspunktet er fuldt ophelet.

Spørgsmål 5:

Vil det i almindelighed være muligt ved korrekt håndtering og behandling at forhindre, at et skuldersår udvikler sig til et skuldersår af henholdsvis grad 3 og grad 4?

Svar ad 5:

Ja. Rådet anser udvikling af kroniske skuldersår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben fra staldpersonalets side. Soen bør straks det ved de daglige tilsyn konstateres, at et skuldersår er under udvikling tilbydes et blødere leje i form af halm eller gummimåtte ligesom såret bør behandles med blødgørende desinficerende salve. Skuldersår kan herved i almindelighed standses og afheles inden tilstanden udvikler sig til et forhold af dyreværnsmessigt betænkelig karakter.

Spørgsmål 6:

Giver ovenstående i øvrigt Det Veterinære Sundhedsråd anledning til yderligere bemærkninger?

Svar ad 6:

Rådet ser i sagsbehandlingen tilfælde, hvor leverandører af søer med formodet afhelede skuldersår

anmeldes for dette, uden at der ved det levende syn er bemærket kritisable forhold vedrørende søerne. Rådet finder det overraskende, idet der skal henvises til speciale undersøgelsen fra 2007: "Shoulder lesions in danish sows" udført på Skærbæk slagteri af veterinærstuderende Jens Strathe under supervision af professor Jens Peter Nielsen og hvor det konkluderes, at der for alle anmeldeligtige skulderrår i undersøgelsen gjaldt, at disse også blev fundet ved den kliniske undersøgelse i stalden og at sårene var beskrevet med stort set de samme symptomer (hudforandring, fast og adherent hævelse). Der blev altså fundet en klar overensstemmelse mellem fundene ved det levende syn og post mortem undersøgelserne. Efter Rådet vurdering er det derfor vigtigt, at de patoanatomiske forandringer, der konstateres ved det levende syn samt eventuel fotodokumentation indgår i beskrivelsen og dokumentationen af de anmeldte skulderrår.

Hvad angår anmeldelse af skulderrår konstateret under velfærdsbesøg i sostalde savner Rådet undertiden dokumentation for skulderrårenes grad, hvor den kontrollerende dyrlæge ikke har foretaget andet end en visuel vurdering, herunder foto. Dette finder Rådet mangelfuldt, når der i anmeldelsen efterfølgende angives, at sårene inddrog underliggende bindevæv, muskulatur samt knogle. Rådet finder, at huden i sig selv er en dårlig markør for skulderrårets grad ved dokumentation af skulderrår på det levende dyr. Den visuelle inspektion skal altid kombineres med beskrivelse af de palpatoriske fund i det underliggende væv. Her tænkes på uforskydelige læsioner, større faste hævelser og evt. beskrivelse fra palpationen af direkte knoglevæv i såret eller større faste knoglenyddannelser på skulderbladskammen. Uden disse oplysninger anser Rådet det ikke for muligt at gradinddele skulderrårene."

Den 13. november 2007 besvarede Det Veterinære Sundhedsråd blandt andet følgende spørgsmål til brug under en anden sag:

"Spørgsmål C:

I hvilket omfang kan transporten og processen på slagteriet, - hvor soen efter slagtning kommer i kar med kogende vand med henblik på opblødning af

huden og herefter "afbørstes" i maskine medføre, at et ophelet skuldarsår springer op.

Svar ad C:

Rådet finder risikoen for at et afhelet skuldarsår på grund af transporten springer op som værende minimal.

Rådet finder det absolut muligt, at afhelede skuldarsår springer op som følge af den nævnte maskinelle behandling af soen efter slagtningen.

Spørgsmål D

Er det muligt, at et skuldarsår efter opskæringen på slagteriet fremstår visuelt anderledes end skuldarsåret gjorde på det tidspunkt, hvor den led heraf?

Svar ad D:

Ja."

Under forberedelsen af denne sag forelagde Statsadvokaten for Nord- og Østjylland i 2007 nogle spørgsmål for Det Veterinære Sundhedsråd, som den 24. januar 2008 besvarede spørgsmålene således:

"Spørgsmål A:

Under hensyn til, at der er rejst tiltalte for et skuldarsår af grad 3, og at skuldarsår af grad 3 ved Fødevarestyrelsens skrivelse af 6. juli 2006 til regionerne (bilag G) rubriceres som simpel uagtsomhed anmodes Det Veterinære Sundhedsråd om at meddele, om Rådet fastholder sin konklusion i svar på spørgsmål 1 af 17. februar 2006 til Politimesteren i Randers, hvorefter "Rådet vil karakterisere forholdet som groft uforsvarlig behandling af søerne" ...

Svar ad A:

Rådet har som anført i besvarelsen af spørgsmål 1 af 17. februar 2006 lagt de patologiske beskrivelser af søernes skuldarsår, som de fremgår af anmeldelsen, til grund. Det er Rådets vurdering, at disse angivelser godtgør, at der var tale om skuldarsår af grad 4.

Såfremt det lægges til grund, at skuldersårene uagtet de patologiske beskrivelser vurderes til grad 3, vil Rådet karakterisere forholdet som uforsvarlig behandling af søerne, jf. dyreværnslovens §§ 1, 2 og 3, 1. punktum.

Spørgsmål B:

Er Det Veterinære Sundhedsråd enig med veterinærdyrlæge : vidneudsagn i dommen, fremlagt som bilag E (F?), hvorefter "Hun kan ikke med sikkerhed konstatere, om såret er grad 3 eller 4 før gennemskæring af knoglen."

Svar ad B:

Det er Rådets vurdering, at der kan være forskelle i vurderingen, hvad angår rubricering af grad 3 og 4 skuldersår, når de skal bedømmes hos den levende so. Dette beror på, at skuldersår ofte er kroniske lidelser med en stor forskel i ophelingsgrad, hvorfor en præcis graduering mellem grad 3 og 4 kan være maskeret af de vekslende grader af arvæv i og omkring såret. Disse forskellige stadier af opheling kan skjule en evt. underliggende knoglenydannelse, som således først præcist kan erkendes efter gennemskæring. Dette forhold gør sig gældende ved skelnen mellem grad 3 og grad 4 skuldersår, hvor der i begge tilfælde altid vil være uforskydelige faste hævelser i området. Rådet er således enig i, at sikkerheden vedr. en rubricering af kroniske skuldersår som værende grad 3 eller grad 4 skuldersår øges ved gennemskæring af knoglen efter slagtingen.

Det er Rådets vurdering, at det altid efter en grundig undersøgelse af soen i levende live vil være muligt at rubricere et grad 3 og et grad 4 skuldersår som værende minimum et grad 3 skuldersår. Af undersøgelserne udført af Strathe (2007), (bilag C), hvor søer undersøgte umiddelbart før og efter slagting, fremgår, at alle grad 3 og grad 4 skuldersår i undersøgelsen kunne erkendes klinisk umiddelbart før slagting.

Spørgsmål C:

Hvis spørgsmål [B] besvares bekræftende, bedes Rådet angive, om man heller ikke med sikkerhed vil kunne konstatere, om et skuldersår er grad 2 eller 3 uden først at have gennemskåret knoglen.

Svar ad C:

Rådet finder, at der er en høj grad af sikkerhed ved vurdering af, om et skuldarsår skal rubriceres som et grad 2 eller 3 skuldarsår på den levende so. Et grad 2 skuldarsår har ikke gennembrudt huden, hvorfor huden uafhængig af ophelingsgrad altid hos grad 2 vil være sammenhængende og fuldt forskydeligt i forhold til de underliggende væv, hvilket ikke er tilfældet ved et grad 3 og 4 skuldarsår.

Spørgsmål D:

Med hvilken grad af sikkerhed kan en svineproducent eller dennes medhjælper visuelt eller ved at føle på dyret fastslå, at et skuldarsår hos en velnæret so i levende live, dvs. i besætningen, kan rubriceres som henholdsvis grad 2, 3 eller 4, og kan der ved en sådan undersøgelse være en "glidende overgang" mellem de angivne grader for en person, der forudsættes at have erfaring med pasning af søer, men er uden veterinær uddannelse.

Svar ad D:

Rådet finder, at der ved vurderingen af et skuldarsår hos en levende so altid udover en visuel inspektion skal indgå en grundig palpation af såret for at vurdere hudens forskydelighed i forhold til de underliggende væv og for at vurdere en evt. tilstedeværelse af større eller mindre faste hævelser under en eventuel sårskorpe.

Resultatet af en sådan undersøgelse giver med iagttagelse af de forhold, der er nævnt i svar ad B, efter Rådets vurdering et nogenlunde sikkert grundlag for rubricering af et skuldarsår og dette gælder såvel for lægmand som for dyrlæge.

Et pilotprojekt fra Dansk Svineproduktion, meddelelse nr. 798, fremlagt som bilag i sagen, viste kun en moderat overensstemmelse mellem bedømmere af graden af slagtesøers skuldarsår bedømt først på den levende so og efterfølgende på slagtekroppen.

Denne variation baserede sig hovedsagelig på skuldarsår grad 0, 1 og 2.

Det fremgår tillige af undersøgelsen, at der generelt var en lavere gradsvurdering af skuldarsårene

på slagtekroppen i forhold til vurderingen ved det levende syn.

Rådet finder ikke, at der er en glidende overgang mellem de angivne grader, men skal med henvisning til svar ad B og C anføre, at ophelingsgraden i visse tilfælde kan gøre det vanskeligt præcist at angive, hvorvidt et sår er grad 3 eller grad 4. Dette gør sig efter Rådets vurdering ikke gældende, når der skal sondres mellem grad 2 og højere grader.

Spørgsmål E:

Idet der henvises til rapporten fremlagt som bilag C og artiklen fremlagt som bilag E bedes det angivet, om Det Veterinære Sundhedsråd er enig i, at der er større usikkerhed med hensyn til konstatering af et skuldarsår af grad 3-4 ved en visuel undersøgelse end post mortem ved opskæring af skulderen.

Svar ad E:

Rådet skal indledningsvis anføre, at Rådet ikke tolker konklusionen i rapporten fremlagt som bilag C på samme måde som spørgeren. I undersøgelsen bestod vurderingen af de levende søer udover en visuel inspektion tillige, som en undersøgelse af et skuldarsår rettelig bør, af en grundig palpatorisk undersøgelse af såret, dets underliggende strukturer og dets omgivelser. De herved indsamlede informationer dannede grundlag for en gradinddeling af skuldarsårene før slagtingen. Dette sammenlignes med de fund, der blev gjort efter slagtingen, hvor det altid er muligt mest præcist at gradinddele skuldarsår.

Rådet skal henvise til oplysningerne i svar ad B og C og herudover anføre, at en vurdering af et skuldarsår baseret udelukkende på en visuel inspektion indebærer en stor usikkerhed med hensyn til en præcis gradinddeling og Rådet er således enig med spørgeren i, at der er større usikkerhed ved udelukkende en visuel bedømmelse end ved post mortem bedømmelsen ved opskæring af skulderen.

Spørgsmål F1:

Idet der henvises til resultatet af de empiriske undersøgelser, således som de fremgår af bilag D, bedes Det Veterinære Sundhedsråd angive, om rådet er enig i, at det ikke kan udelukkes, at et skul-

dersår kan opstå indefra over tid, uden at det giver sig udslag i et åbent sår.

Svar ad F1:

Rådet har forelagt spørgsmålet for Institut for Veterinær Patobiologi. Herfra anføres, at de kliniske aspekter af skulderrsår hos søer på besætningsniveau nyligt at undersøgt af Kaiser et al. (2007). I undersøgelsen, der omhandlede observationer i 3 besætninger, blev alle søer, der udviklede skulderrsår, inddraget i undersøgelserne og observeret 5 gange over en periode på 1 år. I undersøgelserne blev kun registreret udviklingen hos søer med skulderrsår grad 1 eller grad 2, idet søer, der udviklede skulderrsår hen imod grad 3, blev sat i sygesti eller aflivet af velfærdsmæssige grunde. Af undersøgelserne fremgår det således, at samtlige 303 søer, der udviklede skulderrsår i besætningerne, kunne identificeres og klassificeres initialt som grad 1 eller grad 2 skulderrsår.

Det fremgår herudover af undersøgelserne udført af Strathe (2007), bilag C, hvor søer undersøgte både umiddelbart før og efter slagtning, at alle grad 3 og grad 4 skulderrsår i undersøgelsen kunne erkendes klinisk umiddelbart før slagtning.

Rådet skal henvide til disse undersøgelser og er ikke bekendt med videnskabelige undersøgelser eller forsøg, der viser, at skulderrsår hos søer kan opstå indefra over tid, uden at det giver sig udslag i et åbent sår.

Spørgsmål F2:

Hvis Det Veterinære Sundhedsråd besvarer spørgsmål F1 helt eller delvist benægtende, bedes dette nærmere begrundet, og det bedes angivet, om svaret støttes på videnskabelige forsøg, og i bekræftende fald hvilke.

Svar ad F2:

Se svar ad F1."

Justitsministeriet nedsatte i juni 2007 en arbejdsgruppe, som blandt andet skulle foretage en undersøgelse og en vurdering af de forhold, som har betydning for søers udvikling af skulderrsår. Arbejdsgruppens rapport, "Arbejdsgrupperap-

port om skulderrsår hos søer", der blev offentliggjort den 8. maj 2008, indeholder blandt andet følgende:

"6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Kapitel 6 indeholder arbejdsgruppens analyse og forslag til et nationalt skulderrsårsprogram. Afsnit 6.1. indeholder arbejdsgruppens overvejelser om bedømmelsen af skulderrsår, hvor arbejdsgruppen bl.a. foreslår en mere enkel metode til bedømmelse af skulderrsår. Når arbejdsgruppen fremsætter dette forslag, skyldes det, at den nuværende metode til at bedømme skulderrsår efter arbejdsgruppens opfattelse ikke er anvendelig på levende dyr, ligesom den indebærer en række uhensigtsmæssigheder i praksis i forhold til dyreværnslovgivningen. Forslaget giver efter arbejdsgruppens opfattelse et bedre grundlag for en mere hensigtsmæssig national overvågning og kontrol med antallet af skulderrsår i de danske sobesætninger. Endvidere indebærer forslaget, at den dyreværnsmæssige bedømmelse af skulderrsår i relation til dyreværnsloven i højere grad kan baseres på et individuelt skøn foretaget af en dyrlæge og ikke som i dag, hvor den snarere hviler på en indbygget automatik.

.....

6.1 Bedømmelsen af skulderrsår

Efter arbejdsgruppens opfattelse er det et grundlæggende problem, når man taler om, at antallet af skulderrsår skal reduceres, at der i dag ikke findes et fuldstændigt overblik over problemets omfang, jf. i den forbindelse også videnssynthesen om skulderrsår, der er nærmere omtalt ovenfor i kapitel 5. Uden et objektivt og repræsentativt datagrundlag for antallet af søer med skulderrsår i besætninger og blandt afgangssøer (herunder søer, der sendes til destruktion) er det ikke muligt at vurdere, om en styrket indsats for nedbringelse af antallet af skulderrsår i realiteten virker og i hvilken takt.

Tilvejebringelse af et objektivt og repræsentativt datagrundlag for antallet af søer med skulderrsår kræver efter arbejdsgruppens opfattelse en metode til at bedømme og registrere skulderrsår, der kan anvendes på levende søer, der befinder sig i besætningen eller som afgår fra besætningen. Den veterinærpatologiske metode til gruppering af skulderrsår, der i øjeblikket anvendes, er efter arbejdsgruppens opfattelse ikke egnet hertil.

Bedømmelsesmetoden baserer sig på en vanskelig veterinærpatologisk vurdering, der indebærer rubricering af skuldersår i graderne 0 til 4, jf. gennemgangen ovenfor i kapitel 4 og 5. Anvendelsen af metoden kræver som udgangspunkt veterinærfaglig eller patologisk viden, og kan som udgangspunkt - hvis en tilstrækkelig sikker rubricering skal finde sted - alene udføres på døde søer gennem en egentlig obduktion.

Der findes desuden ikke i dag efter arbejdsgruppens opfattelse praktisk anvendelige objektive tekniske metoder til at bedømme, hvor alvorligt et skuldersår er. Tekniske bedømmelsesmetoder, der f.eks. kan være baseret på ultralyd, billedbehandling, varmemaaling eller lignende, vil for indeværende primært kunne bruges som objektive referencemetoder i forbindelse med træning af såvel dyrlæger, teknikere som landsmænd i at bedømme skuldersår.

På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen, at der iværksættes yderligere forskningstiltag, der kan danne grundlag for udviklingen af en sådan ny objektiv teknologisk metode til at bedømme, hvorvidt der er tale om et skuldersår i gradueret form. Disse tiltag bør således bl.a. afdække nye og mere effektive metoder for tidlig bedømmelse og graduering af skuldersår og andre skader.

Idet der ikke på nuværende tidspunkt er udsigt til, at en sådan ny objektiv teknologisk bedømmelsesmetode vil være udviklet indenfor en overskuelig fremtid, finder arbejdsgruppen, at der i den mellemtiliggende periode, og særligt til brug for implementeringen af arbejdsgruppens forslag i denne rapport, er brug for en alternativ metode til den i dag anvendte veterinærpatologiske bedømmelsesmetode.

Efter arbejdsgruppens opfattelse bør en alternativ bedømmelsesmetode sikre, at der kan skelnes mellem egentlige skuldersår og øvrige skader på svinets krop som følge af bid eller slag fra andre søer eller mod inventar (slagskader). En sådan skelnen vil under alle omstændigheder kræve en vis praktisk træning og viden om svinets anatomi. Den grundlæggende forskel mellem skuldersåret og f.eks. slagskader er, at der efter slagskader ikke nødvendigvis kommer et egentligt sår, ligesom der ikke er synlige vævsbeskadigelser på det levende dyr, jf. bilag 1 og bilag 2. Det bemærkes, at slagskader så-

ledes forekommer i visse besætninger med samme hyppighed som skuldarsår, jf. bilag 4.

For den levende so finder arbejdsgruppen således, at der bør ske bedømmelse af søer ved et visuelt syn (inspektion) af soens skuldre. I de tilfælde, hvor der er synlige tegn på skuldarsår, suppleres undersøgelsen med palpation (berøring). Herved kan det med rimelighed slås fast, om skuldarsåret omfatter mere end blot en overfladisk hudskade, om som dybtliggende væv og knogler tillige er inddraget i skaden.

Arbejdsgruppen anbefaler i forlængelse heraf, at overvågningen af antallet af skuldarsår hos de levende søer, der for indtil videre baseres på en mere enkel teknisk bedømmelse, der består af en konkret vurdering af, om der er et sår på soens skulder. Hvis dette er tilfældet undersøges det, om huden er bevægelig i forhold til underliggende væv. Hvis huden er bevægelig, er der tale om et let skuldarsår, og hvis huden ikke er bevægelig, er der tale om et svært skuldarsår.

Det første tegn på, at en so er ved at udvikle et skuldarsår, er rødme i huden over det angrebne område. I forslaget til en mere enkel teknisk bedømmelse af skuldarsår indgår rødme ikke i klassificeringen. Det skyldes, at rødme efter arbejdsgruppens opfattelse er et meget uspecifikt symptom, der også kan opstå ved en række andre ubetydelige forhold. En inddragelse af rødme i bedømmelsen, vil således besværliggøre en korrekt og sikker bedømmelse. I den veterinærpatologiske skala indgår rødme heller ikke i vurderingen af skuldarsår.

Hudens bevægelighed i forhold til underliggende væv ændres i takt med udviklingen af skuldarsår hos søer. Når vævslag er sammenhængende, tales der om adhærencer. Adhærencerne er en indikation på, at den pågældende so i længere tid har udviklet og haft et skuldarsår, der kan have været ubehandlet.

Gennem grundige undersøgelser af sår har man - som omtalt i kapitel 4 og 5 - i den veterinærpatologiske praksis etableret en veterinærpatologisk opdeling af skuldarsår i fem grader, 0 til 4. Denne mere fine inddeling har været særlig relevant for de alvorligere grader (grad 3 og 4), hvor vurderingen ofte er baseret på undersøgelser af døde søer, hvor man gennem indskæring og visse tilfælde vævsundersøgelser (histologi) fastlægger, om der er tale om et skuldarsår af grad 3 og 4.

Den af arbejdsgruppen forslåede nye skala for skuldersår i grupperne "ingen, let eller svært", kan overføres på følgende måde til den traditionelle inddeling i graderne "0 til 4". "Ingen skuldersår" svarer til et skuldersår af "grad 0"; et "let skuldersår" svarer til et skuldersår af "grad 1 eller 2 uden adhærencer"; og et "svært skuldersår" svarer til et skuldersår af "grad 2 med adhærencer eller derover".

Arbejdsgruppens forslag til en ny bedømmelse kan herefter beskrives på følgende måde:

Ny bedømmelse	Beskrivelse
Ingen skuldersår	Ingen synlige sår på på soens skulderparti
Let skuldersår	Sår på soens skulderparti uden adhærencer (huden er frit bevægelig)
Svært skuldersår	Sår på soens skulderparti med adhærencer (huden er ikke frit bevægelig)

Arbejdsgruppen skal gøre opmærksom på, at alvorlige skuldersår, hvor underhuden eller underhuden og dybereliggende struktur såsom muskulatur og skulderbladsknogle er berørt, er så alvorlige, at disse tilfælde udgør en groft uforsvarlig behandling af soen. Den af arbejdsgruppen forslåede nye bedømmelse ændrer ikke herpå.

En national overvågning af antallet af skuldersår bør ikke baseres på den omtalte veterinærpatologiske opdeling i graderne 0 til 4, men på den enkle tekniske bedømmelse i kun tre kategorierne: ingen, let, eller svært skuldersår.

Arbejdsgruppen begrundet dette med, at der af praktiske grunde bør anvendes et system, der gør det muligt for trænede lægpersoner at vurdere skuldersår på levende søer. Det er således arbejdsgruppens opfattelse, at trænede lægpersoner vil kunne bedømme søerne efter den mere enkle tekniske metode. Dette er ikke muligt ved anvendelse af den veterinærpatologiske metode, da den kræver veterinærdiagnostisk og patologisk ekspertise.

Endvidere har undersøgelser, jf. kapitel 5, vist, at der kun består moderat reproducérbarhed mellem

forskellige personers inddeling af skulderyår i graderne 0-4 ved brug af den veterinærpatologiske skala på levende dyr. Dette er dokumenteret med statistisk sikkerhed for de lette grader. Ved at indføre den foreslåede tekniske skala mindskes antallet af grupperinger fra 5 til 3, hvilket vurderes at kunne øge reproducérbarheden.

Endelig er der stor forskel på, i hvilken gruppe et skulderyår efter den veterinærpatologiske bedømmelsesmetode placeres, afhængigt af om der tale om en undersøgelse af et levende dyr eller et dødt dyr. Dette indebærer efter arbejdsgruppens opfattelse, at man for sammenlignelighedens skyld bør basere en egentlig national overvågning af skulderyår på en af de nævnte grupper, dvs. enten på syn af levende dyr eller kontrol af det døde dyr.

Forslaget om en mere enkel tekniske bedømmelse af skulderyår (ingen, let, svært) vil i den forbindelse være den metode, der rammer bredest, idet den kan anvendes på levende dyr såvel i besætninger, i forbindelse med det levende syn før slagting, og i forbindelse med kontrol på samlesteder af dyr til eksport."

I Fødevarerregionens kontrolrapport vedrørende besigtigelsen den 18. maj 2004 af svinebesætningen tilhørende tiltalte

T/ ApS er det under et afsnit om "Tilsynsførendes bemærkninger" blandt andet anført følgende:

"Skulderyår hos søer"

Ad forhold 2 (halebid):

Det Veterinære Sundhedsråd har den 17. februar 2006 besvaret følgende spørgsmål til brug under denne sag:

"Spørgsmål 1:

Fødevarerregionens dyrlæger foretog d. 18. maj 2004 uanmeldt kontrolbesøg på sigtedes ejendom. Man fandt under gennemgang af staldene:

...

3) Ca. 15 svin med alvorlige bidsår i halen; svær betændelse, hævelse til dobbelt halestørrelse og helt afbidte haler konstateredes.

...
Jeg skal herefter forespørge Rådet, om det under henholdsvis punkt 3 beskrevne, såfremt oplysningerne i ovennævnte bilag 1/7, der nærmere beskriver dyrenes tilstand, lægges til grund, må betegnes som uforsvarlig behandling af dyr, grovere uforsvarlig behandling af dyr eller mishandling.

...
"Svar ad 1

...
Vedr. punkt 3:

Det fremgår af anmeldelsen, at ca. 15 slagtesvin havde bidsår i halen af alvorlig karakter med svær betændelse. Flere af halerne var hævet til dobbelt størrelse og hos nogle svin var halerne helt bidt af med store betændte sår til følge og blotlagt knogle. Disse svin var ikke i medicinsk behandling ligesom ingen af dem var opstaldet i sygestier med forbedret miljø. Lægges dette til grund, finder Rådet, at de ca. 15 slagtesvin straks det blev observeret, at de var udsat for stifællers bid, så der var sår dannelse på halerne, burde have været i syge eller aflastningssti med et forbedret miljø og en meget lav belægning og straks være behandlet for deres sår. Ved at forblive blandt deres aggressive stifæller og uden nogen form for behandling har svinene været udsat for en meget høj grad af smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe.

Rådet vil karakterisere forholdet som groft uforsvarlig behandling af svinene jf. dyreværnslovens §§ 1, 2 og 3, Bekendtgørelse nr. 323 af 6. maj 2003 om beskyttelse af svin, § 10, stk. 1 samt Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, § 5."

I Fødevarerregionens kontrolrapport vedrørende besigtigelsen den 18. maj 2004 af svinebesætningen tilhørende tiltalte T\ ApS er det under et afsnit om "Tilsynsførendes bemærkninger" blandt andet anført følgende:

"En del halebid i slagtesvineafd."

Tiltalte T2 og T1 samt vidnet embedsdyrlæge V1 har for landsretten i det væsentlige forklaret som i 1. instans.

Der er yderligere afgivet forklaring af dyrlæge V2, dyrlæge V3, dyrlæge V4, produktionschef V5 og dyrlæge V6.

T1 har supplerende forklaret, at han er direktør og medejer af T1 ApS. Virksomhedens besætning er løbende på 3.000 - 4.000 svin, hvoraf ca. 400 er søer. Ud fra virksomhedens løbende kontrol af besætningen kan han udelukke, at der i maj 2004 var to søer med skuldersår og 15 grise med halebid med en tilstand som anført i tiltalen. Besigtigelsen i forbindelse med Fødevarerregionens kontrolbesøg den 18. maj 2004 blev foretaget ved en besigtigelse fra staldenes gangareal. Ved tiltaltes egen løbende kontrol gennemgås alle dyr. De sørger altid for, at der er rodemateriale i sygestierne. Tiltalte har en sundhedsrådgivningsaftale, hvorefter besætningen blandt andet tilses af dyrlægen med et interval på ca. 30 dage. Han deltager nogle gange selv i dyrlægens gennemgang af besætningen. Dyrlæge V2 har aldrig omtalt, at der i besætningen har været skuldersår, som ikke blev behandlet forsvarligt. Der er forekommet tilfælde med rødme ved skulderpartiet, og de er behandlet efter aftale med dyrlæge V2. Generelt har der i besætningen ikke været problemer med halebid, men problemet kan opstå akut, hvis betingelserne herfor er til stede. De har ikke modtaget afregninger fra slagteriet, hvor dyr er kasseret på grund af halebid.

Tiltalte T2 har supplerende forklaret, at han ikke længere er ansat hos T1 ApS. Han mener

ikke, at der i besætningen var problemer med skuldersår i maj 2004. En so med skuldersår af grad 3 aflives, da dyret lider, og da en forudgående behandling har været forgæves. Ved kontrolbesøget den 18. maj 2004 var dyrlægerne ikke inde i de stier, hvor dyrene gik. Besigtigelsen, der varede omkring en time, fandt sted fra gangene og uden berøring af dyrene. Afstanden fra gangen til dyrene kunne godt være op til 2 ½ meter. Der blev ikke talt om dyrene, før de kom over i køkkenet i stuehuset. De to søer blev således ikke omtalt eller undersøgt under gennemgangen i staldene. Det er ikke korrekt som anført i politianmeldelsen, at der var svin 15 svin med bidsår i halen af alvorlig karakter med svær betændelse.

Embedsdyrlæge V I har supplerende forklaret, at han ikke er længere er ansat som dyrlæge hos Fødevareregion Århus. Hans notater om iagttagelserne ved besætningsbesøget svarer til det, han har anført i politianmeldelsen og forklaret om i byretten. I politianmeldelsen anfører han rutinemæssigt en beskrivelse af de forandringer, som konstateres, og det er også sket i denne sag. Ved kontrolbesøget gik de rundt i staldene og tilså besætningen. Han husker ikke, om de var inde i boksene, hvor dyrene gik. Ud fra hans beskrivelse af læsionerne kan han slutte, at de må have været inde ved dyrene. De grise, der var halebidt, gik ikke i et særligt sygeafsnit, og de havde ikke rodemateriale. For at løse problemet med halebid er man om ofte nødt til at isolere dyrene fra hinanden og at gennemføre en medicinsk behandling, og denne behandling havde tiltalte ikke iværksat. Han var tæt på dyrene, og forholdet er konstateret ved en visuel gennemgang. Han bygger sine iagttagelser på notater fra besøget. Han vurderede ved anmeldelsen, at skuldersårene var grad 3, og at der var tale om en grov uforsvarlig behand-

ling. I denne vurdering lagde han også vægt på, at de tiltalte ikke havde foretaget noget for at afhjælpe forholdene. Han mener også, at de konstaterede forhold med halebid kunne betegnes som en grov uforsvarlig behandling. Han husker ikke, om de 15 grise gik sammen i et staldafsnit for sig selv, eller om indskærpelsen fandt sted i forbindelse med gennemgangen eller på mødet i stuehuset efterfølgende.

Dyrlæge V2 har forklaret, at han har været dyrlæge for T1 ApS siden 1983. Dyrlægevirksomheden i Hobro, som han er medejer af, foretager fortsat besætningsbesøg hos tiltalte. I 2004 besøgte han tiltaltes besætning i henhold til sundhedsrådgivningsaftalen med T1 ApS. Der havde særligt siden 2003, hvor Mogens Lunds speciale blev offentliggjort, været fokus på at vejlede og forebygge om problemer med skulderris. Han vejledte om vigtigheden af, at søerne havde ordentlig underlag og ved sygdom blev placeret i aflastningssti. Det blev tiltalte også rådgivet om. Han har ikke set grelle skulderris i denne besætning. En besætningsgennemgang tog 2 - 3 timer, og de kiggede blandt andet efter skulderris. Der var ikke i maj 2004 væsentlige problemer med skulderris. Hvis han i maj 2004 konstaterede et skulderris med grad 3 eller 4, havde han pligt til at anmelde forholdet. Halebid var ikke et specielt problem i besætningen. Besætningen havde kun nogle enkeltstående tilfælde. Han vil betegne 15 halebid som enkeltstående set i forhold til det store antal smågrise, som var i besætningen. Bemærkningen i besøgsrapporten for den 11. juni 2004 om halebid kan hænge sammen med årstiden med varme dage og kolde nætter. Når ventilationen om natten forsøger at køle temperaturen ned, er der større tendens til halebid. Efter hans opfattelse har brugen af rodemateriale ikke den store betydning. Ved hans besøg den 6. maj 2004 har han ikke

bemærket det, som er anført i anmeldelsen om halebid efter kontrolbesøget den 18. maj 2004. Han husker ikke at have set haler, der har været betændte med sår. Han har kun bemærket halebid i langt mildere grad. Han foretager ikke en individuel undersøgelse af hver enkelt dyr. Hen over vinteren 2003-2004 måtte de øge fodermængden, men i foråret var foderstanden i orden. Der var ikke afmagrede dyr, men nogle dyr var tyndere end andre. Der havde været problemer med foderstanden, men det var afhjulpet i maj 2004. Han så alle søer ved sit besøg den 6. maj 2004. Et grelt skuldersår ligger som grad 3 og 4. Alle søer var velpassede, og det har de altid været.

Dyrlæge VJ har forklaret, at han driver en dyrlægepraksis med hovedvægt på rådgivning til svineproducenter, som har besætninger med særlige problemer, ligesom han udfører videnskabeligt arbejde indenfor faget på et praktisk niveau. Han har ved en undersøgelse søgt at belyse årsagen til skuldersårene, herunder om graden af kamvinklen havde betydning. Undersøgelsen omfattede søer med fremstående skulderbladskam. Resultatet af undersøgelsen bekræftede ham i, at det er tvivlsomt, om skuldersårene opstår med et overfladisk sår i huden, der langsomt bliver dybere og dybere. Denne udvikling af skaderne betegnes normalt "top to bottom". Det er snarere tilfældet, at skaderne opstår i dybden og gradvist bliver synlige på overfladen. Det er tvivlsomt, om skaderne opstår efter langvarig og vedvarende trykbelastning. Det er mere sandsynligt, at skaderne opstår akut efter voldsomme slag, når soen rejser sig op. Hans undersøgelser viste også, at der ikke er sammenhæng mellem kamvinkel og et klinisk skuldersår. Graderingen af skuldersårene fra grad 0 til 4 er ikke hensigtsmæssig, og den afspejler ikke sygdomsudviklingen. Der foreligger ikke videnskabelig dokumentation for,

at dyrene oplever smerte ved skuldersår. Gradinddelingen er ikke relevant i relation til soens smerteoplevelse. Undersøgelsen af skader på soens skulderkam bekræftede mistanken om, at der godt kan være skader på skulderkammen, uden at man kan se det på overhuden. En so med skuldersår af grad 3 må i dag leveres til slagtning, hvis såret er afhelet. Hvis han konstaterer et grad 3 skuldersår i en besætning, foretager han ikke anmeldelse. I stedet rådgiver han om sygdomsbekæmpelse, herunder om at afvænne soen fra smågrisene og sætte den i sygesti. Hvis soen har haft et skuldersår med kategori 3, der er afhelet, vil han ikke anbefale, at soen sendes til slagtning, da der er risiko for, at slagteriet vil kategorisere såret til grad 4.

Dyrlæge ✓ 4 har forklaret, at hun er ansat i Dansk Svineproduktion, der er en brancheorganisation. Hun beskæftiger sig blandt andet med forskningsopgaver og har været forsøgsleder på et projekt om undersøgelse af søer med skuldersår. Der var tale om et projekt, hvor Fødevarestyrelsens Dyrevelfærdsrejsehold og Dansk Svineproduktion i et samarbejde vurderede skuldersår på levende søer og efterfølgende på slagtekroppene på to slagterier i Skærbæk og Søby. Ved undersøgelserne forekom der også eksempler på afhelede skuldersår. Synet af levende søer bestod i en besigtigelse og en beføling af et eventuelt sår. Det skulle blandt andet undersøges, om huden var forskydelig. Når huden ikke var forskydelig, var det normalt udtryk for, at der var tale om et alvorligt skuldersår. Ved åbne sår mærkedes også underliggende lag efter ved befølingen, idet man herved skulle undersøge bl.a. for eventuelle forandringer i knoglen. Undersøgelsen tog normalt et par minutter pr. so, og det var almindeligvis rigeligt. Undersøgelsen viste, at vurderingen af graden af et skuldersår i nogen grad afhang af den per-

son, der bedømte. Der var ikke overensstemmelse mellem, hvad der blev vurderet ved det levende syn og det, der senere blev vurderet på slagtekroppene. Ved undersøgelsen var bedømmerne usikre på brug af skalaen med de 5 grader. Der var forskellige opfattelser af, hvordan skalaen skulle anvendes, og eksempelvis var der forskellige opfattelser af vurderingen af, om der var tale om et grad 4 sår i de tilfælde, hvor såret var afhelet. Det er i sidste ende en subjektiv og individuel vurdering. Der var ikke nok tilfælde af grad 3 og 4 til, at man kunne udtale sig, om årsagen til disse sår.

Produktionschef VS har forklaret, at han er fabrikschef på Danish Crowns slagteri i Skærbæk, som er landets største soslagteri. De slagter udelukkende søer. Han er uddannet slagtermester, og han har det overordnede ansvar for produktionen. Når søerne afleveres, besigtiges de af en dyrlæge i forbindelse med, at dyrene bliver ført samlet til et staldafsnit. Her venter de på at blive aflivet. I stalden kan der være trang plads. Efter aflæsningen kan der godt opstå uro, da der er en hakkeorden blandt dyrene. I den forbindelse kan dyrene godt finde på at bide hinanden. Dyrene venter i en periode i staldafsnittet, og det kan godt vare flere timer, ligesom nogle dyr venter natten over. På det tidspunkt er de normalt rolige. De aflives ved stik og transporteres derefter videre til skoldekar med 60 grader varmt vand. Efter endt skoldning, der tager ca. 10 minutter, kommer dyrene i en hårstøder, som er en maskine til at fjerne hårene. Dyrene bliver trukket igennem maskinen. Den er indrettet med gummiflapper, som har metalskrabere monteret i enden. Gummiflapperne med skraberne kører rundt om dyret, og herved føres dyret frem samtidig med, at hårene fjernes. Det er en hårdhændet proces, hvilket er nødvendigt for at kunne få hårene af. I forbindelse med slagteprocessen kan der også

opstå benbrud. Efter dyret er kommet ud af hårstøderen, hænges det op. Når tarme er taget ud, undersøges dyret af flere dyrlæger, som har hvert sit område at undersøge. Dyrlægeundersøgelsen efter aflivning er af hensyn til at kunne anvende dyret som fødevare og af hensyn til det dyreværnsmæssige.

Dyrlæge ✓ 6 har forklaret, at han er uddannet fagdyrlæge indenfor svinesygdomme. Der er tale om en efteruddannelse under Dansk Dyrlægeforeningen. Han driver en dyrlægepraksis med rådgivning indenfor svineproduktion. Han har desuden forskellige opgaver i kraft af sit arbejde som formand for svinesektionen i dyrlægeforeningen. Allerede i 2004 konstaterede han i sin praksis, og gennem samtaler med kolleger, at der var problemer med håndteringen af gradsskalaen i praksis. Flere var af den opfattelse, at retningslinjerne for håndtering af skuldarsår, herunder de situationer, hvor dyrlæger skulle foretage anmeldelse efter dyreværnslovens § 20, byggede på et meget begrænset fagligt grundlag. Der er ved den levende kontrol meget usikkerhed, når det skal vurderes, om der er tale om en grad 3 eller grad 4. Det er også tilfældet, selvom undersøgelsen omfatter en beføling. Der er samme problemer ved overgangen mellem grad 2 og grad 3. Han var med til at foretage en undersøgelse, hvor man i en periode fra august 2007 til januar 2008 foretog månedlige optællinger af skuldarsår. Det omhandlede 47 besætninger, hvor samtlige søer i farestalde blev gennemgået og registreret efter gradskalaen. Der blev i mere end 25 % af tilfældene konstateret følelige forandringer i underliggende væv i form af dybereliggende bindévævsdannelse og bylddannelser, uden at der var synlige tegn på skader eller ar i huden. Ved sådanne forandringer i underliggende væv, vil man normalt vurdere det som grad 3 eller grad 4, hvis der senere opstår et sår ved et udefrakommende traume. Sammenlagt ville det blive

vurderet til en grad 3 eller grad 4. Undersøgelsen viste, at søer står med forandringer under huden, der ikke er relateret til egentlige sår. Han er bekendt med dyrlæge Peter Høgedals undersøgelser, og vidnet er enig i, at det er meget sandsynligt, at slag på knoglefremspring kan stamme fra inventar eller fra andet. Han har vurderet smertereaktion på dyr med skuldersår, og efter hans opfattelse eksisterer den ikke. Ved berøring fremkommer ikke en smerte reaktion ved undersøgelse i de dybere lag. Der fremkommer heller ikke reaktion ved afvask af sårene med eksempelvis vaskemidler, som landmanden nogle gange anvender. Dyrene ligger også på den side, hvor sårene er placeret, og såret ændrer tilsyneladende ikke på dyrenes adfærd. Inddelingen af skuldersårene i graderne 0 - 4 kan til en vis grad bruges på undersøgelse af døde dyr, men den er helt uanvendelig på levende dyr. Med arbejdsgruppens forslag til ny gradskala er det tilstræbt at lave et system, der bedre kan håndteres i staldene af svineproducenterne og af dyrlægerne. Han har gennem sit daglige arbejde i besætningerne erfaret, at der bliver aflivet langt flere dyr på grund af risiko for, at slagteriet bedømmer såret til grad 3 eller 4. Vurderingen af, om dyret skal forblive i farestalden eller i behandling, sker i samarbejde med dyrlægen.

Landsrettens begrundelse og resultat:

Forhold 1.

Det fremgår af Fødevareregionens brev af 1. marts 2005 til Politimesteren i Randers, hvorved Fødevareregionen anmodede anklagemyndigheden om at rejse tiltale mod **T1** ApS og **T2** for overtrædelse af dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1, at anmodningen byggede på de ret-

ningslinier om skuldarsår hos søer, som Fødevaredirektoratet havde fastsat i sin meddelelse af november 2003, og anklage-myndighedens tiltale har derfor ligeledes bygget på disse retningslinier. Efter de oplysninger, der er forelagt landsretten, om det grundlag, som Fødevaredirektoratet havde for fastsættelsen af retningslinierne af november 2003, om de forskellige veterinærfaglige vurderinger af disse retningslinier, og om de ændringer af retningslinierne, som disse vurderinger har givet anledning til, samt endelig efter den sammenfattende vurdering, som fremgår af "Arbejdsgrupperapport om skuldarsår hos søer" af maj 2008, lægger landsretten til grund, at den gradinddeling af skuldarsår, som Fødevaredirektoratet fastsatte i meddelelsen af november 2003 - hverken i sin oprindelige form eller efter de senere justeringer - er egnet til at blive anvendt ved afgørelsen af denne straffesag. Ved afgørelsen af, om de tiltalte har overtrådt dyreværnsloven, tager landsretten derfor alene udgangspunkt i de 2 skuldarsår, som tiltalen vedrører, uden anvendelse af den gradinddeling af skuldarsår, der er anvendt i Fødevaredirektoratets retningslinier. Landsretten tager således på grundlag af bevisførelsen vedrørende beskaffenheden af de 2 skuldarsår stilling til, om de tiltalte i deres erhverv har udvist en uagtsomhed, som indebærer en overtrædelse af dyreværnslovens § 1, § 2 eller § 3, stk. 1.

Efter bevisførelsen for landsretten, herunder Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse af 18. november 2003, 17. oktober 2007 og 24. januar 2008 sammenholdt med "Arbejdsgrupperapport om skuldarsår hos søer", lægges det til grund, at skuldarsår, hvor underhuden eller underhuden og dybereliggende strukturer så som muskulatur og skulderbladsknogle er berørt, er af en sådan beskaffenhed, at det er en uforsvarlig eller en grov uforsvarlig behandling af soen, hvis den an-

svarlige for soen ikke griber ind med de relevante foranstaltninger. Det er således landsrettens opgave at vurdere, om anklagemyndigheden har ført bevis for, at de 2 søer den 18. maj 2004 og i tiden forud herfor havde skuldर्सår af denne beskaffenhed, samt om de tiltalte har udvist uagtsomhed ved ikke at konstatere beskaffenheden af skuldर्सårene eller ved ikke at gribe ind med de relevante foranstaltninger over for de konstaterede skuldर्सår.

Efter Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse af spørgsmål 6 i erklæringen af 17. oktober 2007 lægger landsretten til grund, at fastlæggelsen af beskaffenheden af et skuldर्सår på en levende so ikke alene kan baseres på en visuel inspektion, men at den visuelle inspektion altid skal kombineres med en undersøgelse med grundig palpation (berøring) og en efterfølgende beskrivelse af såret og de underliggende væv.

De tiltalte har bestridt, at der i besætningen var søer med skuldर्सår af grad 3. Dyrlæge **V2**, der løbende foretog gennemgang af besætningen i forbindelse med en aftale med tiltalte **T1** ApS om sundhedsrådgivning, har forklaret, at der ikke var grelle problemer med skuldर्सår i besætningen, og at søerne var velpassede. Tiltalte **T2** har forklaret, at Fødevarerregionens besigtigelse af besætningen, herunder af søerne, blev foretaget fra gangarealet, og at de 2 skuldर्सår ikke blev omtalt i forbindelse med gennemgangen i staldene. Fødevarerregionen optog ikke i forbindelse med konstateringen af de 2 skuldर्सår fotos af skuldर्सårene. Embedsdyrlæge **V1** har for landsretten forklaret, at han ikke husker, om han var inde hos dyrene. Det kan på denne baggrund ikke lægges til grund, at Fødevarerregionens undersøgelse af de 2 skuldर्सår har om-

fattet en palpation af skuldersårene som anført i Det Veterinære Sundhedsråds erklæring af 17. oktober 2007.

I Fødevarerregionens kontrolrapport vedrørende besigtigelsen, der blev udarbejdet samme dag, som besigtigelsen fandt sted, er der alene anført følgende: "Skuldersår hos søer", og beskaffenheden af skuldersårene blev ikke omtalt nærmere under det efterfølgende møde på ejendommen mellem embedsdyrlæge

V1, T2 og T1

. Oplysningerne om, at de 2 søer ved besigtigelsen havde udviklet dybe skuldersår af grad 3, fremkom først i forbindelse med politianmeldelsen, der blev indgivet mere end 9 måneder efter besigtigelsen.

På den anførte baggrund kan Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse af spørgsmål 1, punkt 1, i erklæringen af 17. februar 2006 ikke tillægges afgørende vægt.

Det er herefter ikke bevist, at de tiltalte har undladt at behandle søerne forsvarligt og beskytte dem bedst muligt mod smerte m.v., jf. dyreværnslovens § 1, at de tiltalte har undladt at sørge for, at søerne blev behandlet omsorgsfuldt, herunder at de blev passet under hensyntagen til deres sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer m.v., jf. dyreværnslovens § 2, eller at de tiltalte har undladt at sørge for, at rum og arealer, hvor søerne blev holdt, var indrettet på en sådan måde, at dyrenes behov blev tilgodeset, jf. dyreværnslovens § 3, stk. 1.

Landsretten frifinder derfor de tiltalte i forhold 1.

Forhold 2.

De tiltalte har bestridt, at der forekom halebid i det omfang og af den beskaffenhed, som er beskrevet i tiltalen. Dyrlæge **V2** har for landsretten forklaret, at der ikke var større problemer med halebid i besætningen. I Fødevarerregionens kontrolrapport er anført følgende: "En del halebid i slagtesvineafd." Fødevarerregionen optog ikke i forbindelse med konstateringen af halebid fotos af svinene med henblik på belysning af beskaffenheden og omfanget af halebid. Det kan heller ikke antages, at forholdet omkring halebid har givet anledning til særlige bemærkninger i forbindelse med Fødevarerregionens besigtigelse eller på det efterfølgende møde.

Da der således ikke er ført bevis for, at halebidene har haft et omfang og en beskaffenhed som anført i Fødevarerregionens anmeldelse, der blev indgivet mere end 9 måneder efter besigtigelsen, lægger landsretten ikke afgørende vægt på Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse af spørgsmål 1, punkt 3, i erklæringen af 17. februar 2006.

Det er herefter ikke bevist, at de tiltalte har overtrådt dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1, bekendtgørelse nr. 323 af 6. maj 2003 om beskyttelse af svin § 10, stk. 1, eller bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr § 5 i forbindelse med behandlingen af halebid i besætningen af slagtesvin.

Landsretten frifinder derfor de tiltalte i forhold 2.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Tiltalte, T1 ApS, frifindes.

Tiltalte, T2 frifindes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for begge retter.

C. Haubek

Thomas Jønler

Jørgen Lykkegård

(kst.)

Cfr. -----

Uden betaling.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Vestre Landsret,

Viborg den 6. juni 2008

René Stephansen

retssekretær

